

Već i naslov knjige naznačuje da je očište ovih trinaest osvrta *o rodnim izvedbama u teoriji, folkloru, književnosti i kazalištu* zaokupljeno raznolikim (folklornim, dramskim, teorijskim i rodnim) ruhom u koje se Euridika tijekom povijesti presvlačila. Bilo da je svoje, važno je istaknuti, žensko tijelo zaodjenu-la u mit ili u teorijsku metaforu, Euridika je u

strukturama dugog trajanja redovito igrala ulogu željenog dobra koje Orfej, budući da se će se za njim osvrnuti, nikad ne doseže. Osvrnuti redovito, ali ne i uvijek, jer u dramskom fragmentu, koji je u šesnaestom stoljeću napisao Dubrovčanin Mavro Vetranović, osvrnula se, naime, Euridika, ostavši u Hadu svojom, a ne Orfejevom krivnjom.

U *Predgovoru Euridikinih osvrta* Lada Čale Feldman izlaže da je upravo djelatna uloga Vetranovićeve Euridike, njezin autodestruktivan i autorefleksivan naum, kao i značenjska zapremnina Euridikina ženskog tijela razlog i njezinih osvrta što, dodala bih, Vetranovićevu Euridiku, koja globalno očuduje u lokalnom, nasljeđuju i time što kritički *udomaćuju* teoriju. Razmjere jedinstvenosti toga postupka potvrđuje već i prvi autoričin osvrt uperen prema teorijskoj suši hrvatske teatrologije rascijepljene između nacionalno odsudne važnosti njezina predmeta i njezina niskog *skora* na ljestvici hrvatske humanistike. Pa, iako višestruko bivanje na rubu čini hrvatsku teatrologiju možebitno uspješnim proizvodom na teorijskom diskurzivnom tržištu gladnom manjinskih i perifernih glasova, u posljednjih desetak godina razvidna teoretizacija domaće teatrologije, na žalost, još nije napela svoje lukove ni prema svojem, barem prostorno, najbližem sugovorniku: komparatističkim, filološkim i historiografskim uzemljenjima hrvatskog kazališta; na žalost, jer bi se u tom okršaju domaći intradisciplinarni monolozi možda prometnuli u interdisciplinarne i, konačno, transdisciplinarne dijaloge. No, dok god se interdisciplinarna sučeljavanja budu odigravala samo na stranicama *Euridikinih osvrta*, *mala europska teatrologija* će se i dalje sramiti svoje institucionalne neuhljebljenosti i disciplinarnosti — tek će se sa sjetom prisjećati da je teoriju mogla dovesti u dijaloški odnos s vlastitom tradicijom i vlastitim predmetom i da je iz svoga izmještenog položaja mogla neprestance podrivati granice koje dijele središte i rub, društvo i teatar, domaće i inozemno, zbilju i fikciju, izvornik i presliku, muško i žensko... Knjiga Čale Feldman pokazuje da je moguće propitivati ne samo spomenute opreke nego i poslovično okamenjenu formu znanstvenih tekstova. Naime, prepleti subjekta (istraživačice) i objekta (teatra) istraživanja očituju se u *Euridikinim osvrtima* i u dijaloško prosudbenom obliku tekstova, i u ustroju knjige, koju na tri dijela razdjeljuju eseji naslovljeni "Intermezzo sjetni" i "Intermezzo šaljivi". Utoliko mi se čini da prikazati složeno umrežene, tematski i metodološki raznolike te nadasve pomno izvedene osvrte Čale Felman znači oskvrnuti dinamiku neočekivanih, ali utemeljenih autoričinih izvoda i njezinih složenih i upućenih uvida, pa ću se umjesto prikaza bogatstva diskurzivnih i misaonih putova osvrta, zadržati tek na nekim njihovim zaokupljenostima, a njih ću, odazivajući se pozivu koji autorica u "Predgovoru" upućuje svim čitatelji(ca)ma, iznijeti nekim svojim redosljedom.

Dakle, dva su osvrta u središnjem dijelu knjige zaokupljena križanjima *spolnih inverzija* u folklornoj i kazališnoj izvedbenoj praksi kojima autorica stavlja na kušnju dosadašnja komparativna istraživanja odnosa Shakespeareova *Na tri kralja (Dvanaeste noći)* ili *kako hoćete* i dubrovačke obale, kao i disciplinarno zatvorene analize dramskih reprezentacija žene. U tim osvrtima autorica upućuje na sličnosti folklorno-izvedbene *rodne preoblake* peljeških *Bijelih maskara* i spolnih inverzija ritualno naslovljena Shakespeareova komada, te na *indikativne različitosti* između ženskih likova u slavonskom pučkom igrokazu i tematski ruralnoj slavonskoj dramatici, s jedne, i žena u

**Lada Čale Feldman, Euridiki-
kini osvrta, O rodnim izved-
bama u teoriji, folkloru,
književnosti i kazalištu, Na-
klada MD - Centar za ženske studij-
e, Zagreb 2001., 376 str.**

slavonskim etnološkim zapisima i folklornim izvedbama, s druge strane. Iako će Čale Feldman i u druga tri osvrtu ove cjeline, posvećene hrvatskim primjerima, također, prepletati folklorno i kazališno sa ženskim i muškim, njezini će osvrti ponajprije biti upereni prema ženi pozornice, glumici. Tako će u osvrtu na autobiografije Elze Gerner i Marije Crnobori propitati osobitosti autobiografskog oblikovanja ženskoga glumačkog iskustva, dok će u druga dva osvrtu usmjeriti pogled prema toposima glumice u hrvatskoj dramatici. U jednom od njih autorica istražuje učinke prožimnosti rodnih inverzija u starijoj hrvatskoj dramatici s društvenim rodnim uzusima koji su ženu udaljili i s pozornice, dok u drugom, iz zaoštrenije, nazovimo je tako, simboličko-društvene perspektive, zahvaća postupke kojima hrvatski modernistički i postmodernistički dramatičari poistovjećuju glumičino tijelo s nacionalnim teritorijem.

Važno je istaknuti da brojne nove spoznaje spomenutih osvrtu proizlaze iz autoričina križanja dramskih zapisa i povijesne, književnoznanstvene, etnološke i teatrološke baštine problemâ s (feminističkom i izvedbenom) teorijom za kojom će se Čale Feldman u prvom i drugom dijelu knjige zasebno osvrnuti nekoliko puta. Jednom da bi istražila fenomen *ateorizma* domaće teatrologije, drugi put da bi pokazala na iskrivljeno srastanje feminističke teorije i hrvatskog književnoznanstva devedesetih godina, treći put da bi osvijetlila teatarske institucionalne paradokse opreke spol/rod, četvrti put da bi, ostinovskim rječnikom rečeno, neposrećenost teorije performativne tvorbe roda sagledala u suprotstavljanju Butlerine diskurzivne zlouporabe kazališno-izvedbenog pojmovlja općoj izvedbenoj teoriji, peti da bi istaknula procijepe feminističkih čitanja Pirandellova komada *Naći se* i u to vrijeme rođene "filozofije glumice", te šesti put da bi kritički obuhvatila teorijske preoblake neutaživo interpretabilnog *Orlanda* V. Woolf, kojega je kao i *Euridikine osvrte* nužno čitati.

Marijana HAMERŠAK

Leea Virtanen, Thomas Du-Bois, Finnish Folklore, Finnish Literature Society - University of Washington Press, Helsinki - Seattle, 2000., 297 str. (Studia Fennica. Folkloristica, 9)

Monografija o finskom folkloru, kako se to iz njezina autorskog proslova može saznati, ponajprije je namijenjena stranim studentima finskoga jezika i finskoj dijaspori, ali i, kako to bilježi urednički prikaz na amazon.comu, folkloristima. Ako prizvani čitatelj k tome uoči da su ovu studiju napisala i u biblioteci *Studia Fennica* objavila dva ugledna folklorista, tada bi on svoja čitateljska očekivanja

mogao sažeti u pretpostavci da je *Finnish Folklore* pristupačan, pregledan i pouzdan vodič kroz finški folklor. Njih će dodatno pospješiti uvid u obvezatne popise literature na američkim studijima skandinavistike i folkloristike koji su — između ostaloga i stoga što ne postoji slično djelo čitljivo na engleskom jeziku — već prihvatili ovaj naslov. No, odlučujući čimbenik pri vrednovanju "na neviđeno" bit će podatak da se *Finnish Folklore* oslanja na standardno djelo Leeae Virtanen objavljeno 1988. godine — *Suomalainen kansanperinne (Finski folklor)* — koje je preveo i zajedno s autoricom dopunio Thomas DuBois.

Autori su predložak osuvremenili ispravivši društveno-političkim mijenama zastarjele podatke, a novoj su ga publici prilagodili nadopunama među kojima se ističe posljednje poglavlje, odnosno antologija notnih i tekstualnih zapisa finske usmene tradicije. Antologija, koja obuhvaća gotovo polovicu knjige, sadrži prijevode te, ako je riječ o pjesništvu, izvorne zapise usustavljene na temelju različitih, ali dominantnih kriterija kao što su nositelji tradicije, metrika, sadržaj i dr. Tako se kroz šesnaest žanrovskih cjelina, s pripadnom podžanrovskom diobom, opisuje i oprimjeruje finško runsko i rimovano